

**EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT**

**PROGRAMA
PENTRU
LIMBA ȘI LITERATURA POLONĂ MATERNĂ**

PROFESORI

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa se adresează profesorilor din unitățile școlare cu limba de predare română, care s-au înscris și vor susține examenul de definitivare în învățământ.

În elaborarea programei s-au avut în vedere următoarele principii:

- principiul continuității formării inițiale și continue, realizat prin evoluție în carieră și dezvoltare profesională;
- principiul coerenței modular-tematice a programei, asigurat prin articularea proiectării ei, prin modul de elaborare a competențelor generale și specifice, prin modul de selectare a conținuturilor ce vor face obiectul evaluărilor vizate, prin diversitatea formelor și a strategiilor evaluative sugerate pentru a fi utilizate în contextul acestor examinări;
- principiul adecvării și armonizării finalităților și a conținuturilor învățământului primar românesc cu direcțiile și spiritual schimbărilor din societate;
- principiul optimizării și inovării activității în învățământul primar, prin asimilarea celor mai noi achiziții din științele educației și din științele conexe.

Programa pentru examenul național de definitivare în învățământ a profesorilor vizează competențe abordabile din perspectiva dimensiunii cognitive, procedural-aplicative și atitudinale și propune o tematică ce corespunde tendințelor în evoluția disciplinelor. Este structurată pe două secțiuni:

Programa este structurată astfel:

1. disciplina de specialitate - Limba și literatura polonă maternă;
2. metodică predării disciplinei de specialitate – Metodică predării limbii și literaturii polone materne;

1. DISCIPLINA DE SPECIALITATE - LIMBA ȘI LITERATURA POLONĂ MATERNĂ

COMPETENȚE GENERALE

• *competențe în specialitate la Limba și literatura polonă maternă:*

- de a utiliza adecvat conținutul științific propriu disciplinelor de examen;
- de a aplica în situații educaționale concrete conținutul științific, valorizând valențele formative;
- de a integra conținuturile de specialitate în contextul altor științe, argumentând și promovând strategii activ – participative de învățare;
- de a produce corelații inter-/intradisciplinare, prin utilizarea unor tehnici eficiente de activitate intelectuală, stimulând creativitatea și inovația în plan profesional.

COMPETENȚE SPECIFICE

Candidații vor dovedi formarea următoarelor competențe specifice:

- identificarea temei și a modului de reflectare a acesteia în textele studiate;
- identificarea și analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narativ;
- identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului dramatic;
- identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul liric;
- utilizarea normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfosintactice și folosirea adecvată a unităților lexicosemantice, compatibile cu situația de comunicare;
- utilizarea relațiilor de sinonimie, antonimie, omonimie, polisemie în organizarea mesajului scris;
- elaborarea unei argumentări scrise pe baza textelor studiate;
- utilizarea unui lexic diversificat, recurând la categoriile semantice studiate și la mijloacele de îmbogățire a vocabularului, pentru exprimarea nuanțată;
- utilizarea categoriilor gramaticale învățate, în diverse tipuri de propoziții, prin folosirea unor tehnici eficiente de activitate intelectuală;
- identificarea organizării morfologice și sintactice a textelor realizând corelații inter-/intradisciplinare.

TEMATICA PENTRU DISCIPLINA DE SPECIALITATE - LIMBA ȘI LITERATURA POLONĂ MATERNĂ

I. Literatura polonă

1. Proza – Specii narative: basmul cult, povestirea, nuvela, romanul.

• *Conținuturi:* instanțele comunicării narative (autor, narator, personaj, cititor); perspectivă narativă (narator obiectiv/subiectiv, narațiune scrisă la persoana I/ la persoana a III-a); construcția discursului narativ (particularitățile speciilor literare: basmul cult, povestirea, nuvela, romanul; acțiuni, temă, momentele subiectului, conflict, incipit, final, moduri de expunere, stil direct, stil indirect, stil indirect liber, repere spațio-temporale); personaje (tipologie, modalități de caracterizare); limbajul naratorului.

• *Notă:* Conceptele operaționale se vor aplica pe un text narativ aparținând unuia dintre următorii autori: Miołaj Rej – *Żywot człowieka poczciwego*, Piotr Skarga – *Kazania sejmowe*, Ignacy Krasicki – *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*, Hugo Kołłątaj – *Do Stanisława Małachowskiego*, Stanisław Staszic – *Przestrogi dla Polski*, Adam Mickiewicz – *Konrad Wallenrod*, *Pan Tadeusz*, Juliusz Słowacki – *Beniowski*, Bolesław Prus – *Nowele*, *Lalka*, *Faraon*, *Placówka*, Henryk Sienkiewicz – *Nowele*, *Krzyżacy*, *Trylogia (Ogniem i Mieczem, Potop, Pan*

Włoddyjowski, *Quo Vadis*, Eliza Orzeszkowa – *Nad Niemnem*, Stefan Żeromski – *Przedwiośnie*, Władysław Reymont – *Chłopi*, Maria Dąbrowska – *Noce i dnie*, Maria Kuncewiczowa – *Cudzoziemka*, Witold Gombrowicz – *Ferdydurke*, Kornel Makuszyński – *O dwóch takich co ukradli księżyc*, Zofia Nałkowska – *Medaliony*, Czesław Miłosz – *Zniewolony umysł*, Sławomir Mrożek – *Opowiadania*.

2. Poezia – Poezia romantică. Poezia modernă.

- *Conținuturi*: structura discursului poetic (titlu, motiv literar, idee poetică, instanțele comunicării poetice, mărci lexico-gramaticale ale eului poetic; elemente de prozodie); figuri de stil (aliterația, asonanța, antiteza, comparația, epitetul, enumerația, hiperbola, metafora, personificarea, repetiția).

- *Notă*: Conceptele operaționale se vor aplica pe texte poetice aparținând următorilor autori: poezia polonă medievală, Jan Kochanowski – *Fraszki*, *Pieśni*, Jan Andrzej Morsztyn – *Poezje*, Mikołaj Sęp Sarzyński – *Rytmy abo wiersze polskie*, Wacław Potocki – *Wiersze*, Ignacy Krasicki – *Bajki i przypowieści*, *Bajki nowe*, *Monachomachia*, Franciszek Karpiński – *Pieśni*, Adam Mickiewicz – *Poezje*, *Ballady i romanse*, *Sonety Krymskie*, Juliusz Słowacki – *Wiersze*, Zygmunt Krasiński – *Wiersze*, Cyprian Kamil Norwid – *Wiersze*, Adam Asnyk – *Wiersze*, Maria Konopnicka – *Wiersze*, Kazimierz Przerwa-Tetmajer – *Wiersze*, Leopold Staff – *Wiersze*, twórczość poetów: Jan Lechoń, Julian Tuwim, Antoni Słonimski, Jarosław Iwaszkiewicz, Kazimierz Wierzyński, Konstanty Ildefons Gałczyński, Krzysztof Kamil Baczyński – *Wiersze*, Kazimiera Iłakoiczówna – *Wiersze*, Czesław Miłosz – *Wiersze*, Wisława Szymborska – *Wiersze*, Zbigniew Herbert – *Pan Cogito*.

3. Dramaturgia – Specii ale genului dramatic: comedia, drama.

- *Conținuturi*: structura discursului dramatic (act, scenă, tablou, didascalii, conflict dramatic, intrigă, relații spațio-temporale, dialog, monolog, categorii estetice: comicul); personajele operei dramatice (tipologii, tehnici de caracterizare).

- *Notă*: Conceptele operaționale se vor aplica pe un text dramatic aparținând următorilor autori: Jan Kochanowski – *Odprawa posłów greckich*, Franciszek Ksawery Zabłocki – *Fircyk w zalotach*, *Sarmatyzm*, Adam Mickiewicz – *Dziady*, Juliusz Słowacki – *Balladyna*, *Kordian*, Zygmunt Krasiński – *Nie-Boska komedia*, Aleksander Fredro – *Zemsta*, *Śluby panieńskie*, Gabriela Zapolska – *Moralność Pani Dulskiej*, Stanisław Ignacy Witkiewicz – *Szewcy*, Zbigniew Herbert – *Dramaty*, Sławomir Mrożek – *Tango*, *Emigranci*.

II. Limba polonă

- Nivelul fonetic*: normele actuale de ortografie și ortoepie în limba polonă; aspecte funcționale referitoare la: sunetele limbii polone, regulile pentru despărțirea cuvintelor în silabe; diftongi, triftongi, hiat; accent; abateri de la normă și corectarea lor.
- Nivelul lexico-semantic*: cuvântul, structură; categorii semantice: sinonime, antonime, omonime, paronime, cuvinte monosemantice/ polisemantice; neologisme, regionalisme, arhaisme; unități frazeologice (expresii/ locuțiuni); sensul cuvintelor în context/ sens denotativ și sens conotativ; vocabularul limbii polone; mijloace de îmbogățire a vocabularului: interne (derivarea, compunerea, conversiunea), externe (împrumuturile și neologisme).
- Nivelul morfosintactic*:
  - părțile de vorbire flexibile: substantivul (fel, număr, gen, cazuri, funcții sintactice, locuțiuni substantivale); articolul (clasificare); adjectivul (flexiune, grade de comparație, funcții sintactice, ortografiere); pronumele (tipuri, adjective pronominale, funcții sintactice, ortografierea formelor pronominale); numeralul (clasificare, cazuri, funcții sintactice, ortografierea numeralelor); verbul (verbele predicative, auxiliare, copulative, locuțiuni verbale, diateze, moduri, timpuri, funcții sintactice);

- părțile de vorbire neflexibile: adverbul (clasificare, grade de comparație, funcții sintactice, ortografierea adverbilor); conjuncția (clasificare); prepoziția (regimul cazual al prepozițiilor); interjecția (clasificare, funcții sintactice, valori expresive, punctuația interjecției);
  - sintaxa propoziției (părți de propoziție: principale, secundare; acordul gramatical între predicat și subiect; acordul logic, acordul prin atracție; acordul atributului cu partea de vorbire determinată);
  - sintaxa frazei (propoziția – criterii de clasificare, felul propozițiilor; fraza; raporturi sintactice la nivelul propoziției și al frazei).
- d) *Nivelul ortografic și de punctuație*: aspecte privind aplicarea normelor de ortografie și de punctuație în receptarea/ construirea mesajului scris.
- e) *Nivelul stilistic*: stilurile funcționale; tipurile de text receptate: narative, descriptive, dialogate, informative, argumentative; stil direct, stil indirect, stil indirect liber.

Bibliografie

Literatură polonă

1. *Historia literatury polskiej*, Czesław Miłosz, wyd. 2 Kraków 2016.
2. Albert A., *Najnowsza historia Polski 1914-1993. T. 1.*, Warszawa 1995.
3. *Historia literatury polskiej w zarysie*, red. M. Stępień i A. Wilkoń, wyd. 5 Warszawa 1988.
4. Krzyżanowski J., *Historia literatury polskiej. Alegoryzm — preromantyzm*, wyd. 6 Warszawa 1986.
5. Kuncewicz P., *Leksykon polskich pisarzy współczesnych*, Warszawa 1995.
6. Libera Z., Pietrusiewiczowa J., Rytel J., *Od średniowiecza do oświecenia*, wyd. 2 Warszawa 1989.
7. *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 1–2 Warszawa 1984–85.
8. *Literatura polska 1918–1975*, red. A. Brodzka, H. Zaworska, S. Żółkiewski, t. 1, wyd. 2 Warszawa 1991, t. 2, Warszawa 1993, dokumentacja do t. 1 i 2, wyd. 2 Warszawa 1991.
9. ****Słownik literatury polskiej XIX wieku*, Wrocław 1991.
10. ****Słownik literatury polskiej XX wieku*, Wrocław 1992.
11. Wnuk A., *Polska romantyczna powieść poetycka. Wyznaczniki i konteksty gatunkowe*, Warszawa 2014.
12. Wroczyński T., *Literatura polska. Dwudziestolecie międzywojenne. Podręcznik dla klasy trzeciej szkoły średniej*, Warszawa 1998.
13. Ziomek J., *Literatura Odrodzenia*, Warszawa 1999.

Limba polonă

1. Dłuska M., *Fonetyka polska*, Warszawa-Kraków 1981.
2. *Encyklopedia języka polskiego*, pod red. S. Urbańczyka i M. Kucały, wyd. 3, Wrocław 1999.
3. *Gramatyka współczesnego języka polskiego*, red. Grzegorzczkowska R., Laskowski R., Wróbel H., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
4. Grzegorzczkowska R., *Wykłady z polskiej składni*, Warszawa 1996.
5. ****Praktyczny słownik poprawnej polszczyzny*, pod red. Andrzeja Markowskiego, Warszawa 1996.
6. Saloni Z., Świdziński M., *Składnia współczesnego języka polskiego*, PWN, Warszawa 1985.
7. ****Słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 1995.
8. ****Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*, pod red. Edwarda Polańskiego, Warszawa 2016.
9. Wiśniewski M., *Zarys fonetyki i fonologii współczesnego języka polskiego*, Toruń 2001.

2. METODICA PREDĂRII DISCIPLINEI DE SPECIALITATE - METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII POLONE MATERNE

COMPETENȚE GENERALE

- *competențe didactico-metodologice, aferente predării la ciclul primar a disciplinelor Limba și literatura polonă maternă:*

- de a prelucra conținuturile științifice specifice disciplinelor de examen, prin aplicarea în situații educaționale variate, specifice învățământului gimnazial;
- de a valorifica conținuturile metodicilor de specialitate, în vederea formării la elevi a competențelor cheie și transversale;
- de a realiza conexiuni intra-/interdisciplinare, în contexte educaționale specifice învățământului gimnazial;
- de a opera cu conținuturile metodicilor de specialitate pentru luarea unor decizii care să conducă la reglarea (dezvoltarea / ameliorarea) componentelor procesului instructiv – educativ.

COMPETENȚE SPECIFICE

Candidații vor dovedi formarea următoarelor competențe specifice:

- abordarea flexibilă a curriculumului școlar și analiza funcțională a conținuturilor învățării;
- aplicarea adecvată a principiilor, formelor și metodelor specifice comunicării orale și scrise;
- utilizarea strategiilor specifice însușirii normelor limbii literare la clasele CP-IV și V-VIII;
- valorificarea valențelor educative ale textelor literare/nonliterare utilizate în lecțiile de comunicare în limba polonă/limba și literatura polonă din clasele CP-IV și V-VIII;
- alegerea și adecvarea strategiilor didactice de predare-învățare-evaluare în vederea formării competențelor specifice stabilite prin curriculumul pentru învățământul primar și gimnazial;
- adaptarea demersului didactic la nevoile reale ale elevilor, prin individualizarea și diferențierea învățării;
- valorificarea corelațiilor intra-, interdisciplinare prin abordarea integrată a învățării la disciplinele *Comunicare în limba polonă/ Limba și literatura polonă*;
- argumentarea utilizării diverselor modalități de abordare a textului literar;
- valorificarea lecturii personalizate a programei școlare în proiectarea didactică pe termen lung și scurt;
- utilizarea strategiilor adecvate de evaluare a activității elevilor în cadrul disciplinei *Comunicare în limba polonă/ Limba și literatura polonă*;
- conceperea unor instrumente de evaluare, analiză și interpretarea rezultatelor în scopul optimizării acțiunii didactice.

TEMATICA PENTRU METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII POLONE MATERNE

I. Curriculum în învățământul primar / gimnazial

- Specificul curriculumului pentru disciplina *Comunicare în limba polonă/Limba și literatura polonă* (ciclul primar/ gimnazial)

II. Aspecte metodologice privind curriculumul de limba și literatura polonă în învățământul primar / gimnazial

1. Comunicarea orală

- Strategii de formare a comportamentului de ascultător/emisitor;
- Strategii de formare a câmpului auditiv (propoziție, cuvânt, silabă, sunet);
- Forme de activități care contribuie la sesizarea elementelor semnificative ale unui mesaj ascultat (CP - I-II, III-IV și V-VIII);
- Metode și mijloace de învățământ folosite în dezvoltarea exprimării orale;

- Formarea competențelor de comunicare: conținuturi și contexte de realizare, criterii și cerințe în exersarea exprimării corecte.

2. Receptarea mesajului scris. Exprimarea scrisă.

- Procesul didactic la disciplina *Comunicare în limba polonă în clasa pregătitoare*;
- Strategii de predare - învățare - evaluare a citit-scrisului la clasa I (metode și procedee specifice, mijloace de învățământ);
- Specificul abordării textelor în învățământul primar / gimnazial:
  - Textul narativ (elaborarea planului de idei, povestirea, personajul literar, dialogul, descrierea);
  - Textul liric;
  - Textul nonliterar.

3. Organizarea textului scris în funcție de scopul redactării.

- Tehnica elaborării unui text scris: planul initial, părțile componente. Contexte de realizare pentru clasele II-IV / V-VIII;
- Scrierea funcțională (bilet, felicitare, afiș, fluturaș, invitație, scrisoare, email);
- Scrierea imaginativă (pe baza unui șir de întrebări, pe baza unui suport vizual);
- Scrierea despre textul literar (povestirea, descrierea).

4. Formarea deprinderilor de exprimare scrisă în învățământul primar / gimnazial - particularități ale însușirii normelor limbii literare în clasele CP - I-II, III-IV și V-VIII (ortografie, ortoepie, punctuație).

5. Modalități de integrare a elementelor de construcție a comunicării în cadrul lecțiilor de *Comunicare în limba polonă / Limba și literatura polonă* (fonetică, vocabular, clase morfologice, sintaxă).

6. Învățarea integrată a disciplinelor *Comunicare în limba polonă/ Limba și literatura polonă*.

- Pluridisciplinaritate, multidisciplinaritate, transdisciplinaritate, interdisciplinaritate
- Abordarea specifică integrării la disciplinele *Comunicare în limba polonă/ Limba și literatura polonă*.

7. Modalități de activizare a elevilor în lecția de *Comunicare în limba polonă/Limba și literatura polonă*

- Forme de organizare; strategii de diferențiere, individualizare; învățarea prin cooperare;

8. Jocul didactic în orele de *Comunicare în limba polonă/Limba și literatura polonă*

III. Evaluarea nivelului de pregătire a elevilor la *Comunicare în limba polonă/ Limba și literatura polonă*.

- Forme/tipuri de evaluare a rezultatelor și progresului școlar;
- Metode tradiționale și alternative de evaluare;
- Tipuri de itemi utilizați în practica școlară (CP, I-IV și V-VIII).

Bibliografie

1. Bereźnicki F., *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Kraków 2001.
2. Bortnowski S., *Kłopoty z klasyfikacją metod nauczania*, w: *Polonista w szkole. Podstawy kształcenia nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2004.
3. Czajkowska I., Herda K., *Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne w szkole*, Warszawa 2001.
4. *Encyklopedia pedagogiczna*, pod red. Wojciecha Pomykała, Warszawa 1993.
5. Hamer H., *Klucz do efektywnego nauczania. Poradnik dla nauczycieli*, Warszawa 1994.
6. Jaworski M., *Metodyka nauki o języku polskim*, Warszawa 1991.
7. Jeziora J., *Szkolne pytania, czyli dylematy nauczania* (co sprzyja efektywnemu nauczaniu i uczeniu się), Warszawa 2001.
8. Kruszewski K., *Najpotrzebniejsze zasady dydaktyczne*, [w:] *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Warszawa 1994.

9. Kubiczek B., *Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się*, Opole 2005.
10. Kupisiewicz Cz., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1995.
11. Łuczak B., *Niepowodzenia w nauce: przyczyny, skutki, zapobieganie*, Poznań 2000.
12. *Metodyka literatury*, red. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, t.1., Warszawa 2002.
13. Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1995.
14. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1998.
15. *Pedagogika*, pod red. Bogusława Milewskiego i Bogusława Śliwerskiego, Warszawa 2000
16. Polański E., *Dydaktyka ortografii i interpunkcji*, rozdz. *Formy ćwiczeń ort.; Błędy ortograficzne*; Warszawa 1995.
17. Rusek M., *Lekcje polskiego – typy i struktura*, w: *Polonista w szkole. Podstawy kształcenia nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2004.
18. Sękowska Z., *Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej*, Warszawa 1998.
19. Tomaszewicz M., *Jak uczyć lepiej, czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Warszawa 1996.
20. Trzaska L., Wojciechowski M., *Metody aktywne w pracy z grupą. Problemy realizacji*, Warszawa 1997.
21. *Wspomaganie rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, pod red. Danuty Osik, Anny Wojnowskiej, Lublin 2001.